

Temanotat

Tsjetsjenia: Familiemedlemmer til personer med tilknytning til opprørsbevegelsen

© Landinfo 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Despite the decrease in insurgents fighting for an Islamic Emirate in Northern Caucasus, family members of insurgents and supporters of insurgents, still experience reactions from the Chechen authorities. Family members are kept under surveillance and are threatened to give information about their relatives in addition to experiencing different types of sanctions. Also family members of foreign fighters may experience sanctions, but at a lower intensity than family members of insurgents who are fighting for an Emirate in Northern Caucasus. There is still a climate of fear in Chechnya.

SAMMENDRAG

Til tross for at opprørsbevegelsen som kjemper for et sharia-styrt område i Nord-Kaukasus, det Kaukasiske emiratet, har mistet mye av sin innflytelse og er sterkt marginalisert i antall og aktivitet, opplever familiemedlemmer til de som enten er opprørere eller antas å ha en forbindelse til opprørsbevegelsen fortsatt reaksjoner fra myndighetenes side. Familiemedlemmer holdes under oppsikt og presses til å gi informasjon om sine slektninger, i tillegg til at de opplever ulike typer sanksjoner. Også familiemedlemmer til de såkalte fremmedkrigerne kan oppleve reaksjoner fra tsjetsjenske myndigheter, men sanksjonene synes å være av en noe mildere art. Det hersker fortsatt en fryktkultur i Tsjetsjenia.

INNHold

1. Innledning	6
2. Bakgrunn	7
2.1 Kort om gamle og nye konfliktlinjer	7
2.2 Generell frykt og underrapportering	8
2.3 Kollektiv ansvarlighet.....	9
3. Situasjonen til familiemedlemmer til dagens opprørere	10
3.1 Reaksjoner mot familiemedlemmer.....	11
3.1.1 Reaksjoner mot familiemedlemmer til opprørere versus reaksjoner mot familiemedlemmer til personer som bistår opprørere	11
3.1.2 Oppsigelse fra jobb og tap av sosiale goder	12
3.1.3 Overvåking, press og trusler	12
3.1.4 Anholdelser, fabrikkering av saker og løslatelser mot betaling	12
3.1.5 Ildspåsettelse.....	13
3.1.6 Mishandling og drap	14
3.2 Slektskapsforhold til opprørere	15
4. Familiemedlemmer til tidligere opprørere	16
5. Familiemedlemmer til drepte opprørere	17
6. Familiemedlemmer til fremmedkrigere	17
7. Referanser	19
7.1 Skriftlige kilder.....	19
7.2 Muntlige kilder	21

1. INNLEDNING

Notatet gir en redegjørelse for situasjonen til familiemedlemmer til personer med tilknytning til opprørsbevegelsen i Tsjetsjenia. Dette er personer som selv ikke driver eller har drevet opprørsvirksomhet, men som på grunn av sitt slektskap opplever reaksjoner fra myndighetenes side. Notatet forsøker å beskrive tsjetsjenske myndigheters reaksjonsmønster både mot familiemedlemmer til de som har drevet eller driver ordinær opprørsvirksomhet og familiemedlemmer til de som på en eller annen måte har bistått tsjetsjenske opprørere. Situasjonen til familiemedlemmer til tidligere opprørere, dvs. de som var opprørere under annen krig (1999 – ca. 2003) og drev aktivitet frem til ca. 2003–2005, blir også kort beskrevet.

I tillegg tar notatet for seg situasjonen til familiemedlemmer til personer som har reist til Syria og Irak som fremmedkrigere.

Landinfo ser på hvilke familiemedlemmer som først og fremst er utsatt for reaksjoner fra myndighetenes side, og hvilke reaksjoner denne gruppen kan bli utsatt for.

Med «opprørere» menes personer som med våpenmakt forsøker å bekjempe tsjetsjenske og føderale myndigheter. Mange andre benevnelser brukes om denne gruppen: illegale væpnede grupper, gerilja, separatister og «boiviki»¹. I dette notatet brukes konsekvent benevnelsen opprørere.

Spørsmål som gjelder situasjonen til personer som gir bistand til opprørere, og andre eventuelle utsatte grupper, blir ikke behandlet i dette notatet, men er omtalt i andre notater og responser utarbeidet av Landinfo.

Notatet baserer seg hovedsakelig på informasjon innhentet på informasjonsinnhentingsreiser til Moskva og Nord-Kaukasus i årene 2009–2016.

Av ulike årsaker har Landinfo ikke kunnet reise til Nord-Kaukasus siden 2011. Det er et begrenset internasjonalt nærvær i Nord-Kaukasus, og dermed også vanskelig å tilrettelegge program og sikkerhetsopplegg. Tidligere har Landinfo fått bistand fra FN-organer og også Dansk Flyktningshjelp ved besøk i Nord-Kaukasus.

Landinfo har imidlertid hatt møter med kilder fra Nord-Kaukasus i Moskva og Oslo. Dette er kilder som er de nærmeste til å ha kunnskap om, og dermed også til å uttale seg om, menneskerettighetssituasjonen i området, herunder situasjonen til familiemedlemmer til personer med tilknytning til opprørsbevegelsen. Noen av kildene har Landinfo møtt jevnlig gjennom flere år, som den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial² og Committee for Prevention of Torture (CPT), tidligere CAT.³ Landinfo møter også «nye» kilder på

¹ Russisk ord for «kriger».

² Memorial er en ledende russisk menneskerettighetsorganisasjon, Memorial Human Rights Center, med kontor i Moskva og i Groznyj og Gudermes i Tsjetsjenia. Organisasjonen har jobbet i Nord-Kaukasus siden tidlig 1990-tallet (Human Rights Watch 2016b).

³ Committee Against Torture (CAT) skiftet navn til Committee for Prevention of Torture i 2014, etter at organisasjonen valgte å erklære seg konkurs i et forsøk på å unngå å betale bøter som følge av at organisasjonen ble stemplet som russisk agent etter Russlands lov om fremmede agenter. Ifølge loven om fremmede agenter skal alle frivillige organisasjoner som mottar penger fra utlandet og samtidig er engasjert i en politisk aktivitet, registrere seg som fremmed agent (Front Line Defenders u.å.; Human Rights Watch 2016a). Organisasjonen registrerte seg på nytt med nytt navn, men gjør det samme arbeidet som tidligere. CPT er del av Joint Mobile Group of Human Rights Defenders (JMG), som reiser til Tsjetsjenia og bistår med å etterforske sakene til

informasjonsinnhentingsreisene, avhengig av hvilke temaer som skal tas opp på reisene. Kildene Landinfo møter er ofte anbefalt av menneskerettighetsorganisasjoner og forskere.

Menneskerettighetsorganisasjoner og menneskerettighetsadvokater i Tsjetsjenia lever under et sterkt press fra myndighetene. Av hensyn til kildenes sikkerhet, er derfor flere av dem anonymisert i dette temanotatet.

Temanotatet inneholder også informasjon fra åpne, skriftlige kilder.

Notatet er en oppdatering av Landinfos notat om familiemedlemmer til opprørere, datert 12. mai 2012.

2. BAKGRUNN

2.1 KORT OM GAMLE OG NYE KONFLIKTLINJER

Da Sovjetunionen brøt sammen i 1991, erklærte den tsjetsjenske lederen Džokhar Dudajev Tsjetsjenia for selvstendig. Russiske føderale myndigheter svarte på dette med å sende føderale tropper til Tsjetsjenia i 1994. Med dette var den første Tsjetsjenia-krigen i gang. Krigen var dårlig forberedt og russiske styrker led store nederlag. I 1996 trakk de russiske styrkene seg ut og det ble undertegnet en våpenhvileavtale. En fredsavtale mellom Tsjetsjenia og Russland ble undertegnet i 1997. Selve spørsmålet om selvstendighet ble utsatt til 2001. Den såkalte selvstendighetsperioden varte fra 1996 til 1999, og var preget av lovløshet og politisk kaos. I 1999 gikk russiske styrker på nytt inn i Tsjetsjenia, de gjenerobret den tsjetsjenske hovedstaden Groznyj våren 2000 og satte Tsjetsjenia under direkte styre fra Moskva. Kamphandlingene fortsatte i varierende omfang, men nå mer som en lavintensiv geriljakrig.

Som et resultat av en folkeavstemning der befolkningen stemte ja til fortsatt å være en del av Russland, ble det vedtatt en ny grunnlov i 2003. Den tidligere muftien og Moskva-lojale Akhmed Kadyrov ble valgt som president. Dette innledet den såkalte tsjetsjeniseringsprosessen i Tsjetsjenia. Det vil si at den politiske makten i Tsjetsjenia ble overført til Moskva-lojale tsjetsjenere.

Nåværende president Ramzan Kadyrov, som er sønn av Ahmed Kadyrov, har sittet som president i Tsjetsjenia siden 2007⁴. Han styrer republikken med jernhånd og med tsjetsjenere i alle maktposisjoner. Konflikten i dag står mellom pro-føderale tsjetsjenske myndigheter og det som er igjen av den tsjetsjenske opprørsbevegelsen. Mens den første Tsjetsjenia-krigen var en krig om selvstendighet med to klare hovedaktører, tsjetsjenske opprørere på den ene siden og russiske føderale styrker på

personer som har blitt anholdt og torturert (CPT, møte i Moskva, februar 2016). JMG ble etablert i 2009, etter at menneskerettighetsadvokaten Natasha Estemirova fra menneskerettighetsorganisasjonen Memorial ble drept i Ingusjetia i juli 2009. Memorial stengte for en periode sine kontorer i Tsjetsjenia, og Joint Mobile Group ble opprettet som en ambulerende menneskerettighetsorganisasjon.

⁴ Kadyrovs periode ble fornyet i 2011, og han stilte også til valg 18. september i år, der foreløpige resultater viser at han vant valget med 97 % av stemmene (RFE/RL 2016).

den andre siden, har kampen om separatisme gradvis gått over til å bli en kamp om radikal islam.

Islam⁵ spilte tidligere en marginal rolle i den tsjetsjenske separatistbevegelsen på 1990-tallet. Opprørerne i Tsjetsjenia har imidlertid beveget seg bort fra tanken om et sekulært selvstendig Tsjetsjenia, til å kjempe for opprettelsen av et sharia-styrt område på tvers av de nordkaukasiske delrepublikkene – det Kaukasiske emiratet (Yarlykapov 2007). Det er fremdeles et «selvstendig» Tsjetsjenia som er målet, men innenfor en religiøs og pan-kaukasisk sammenheng.

President Ramzan Kadyrov har gjenoppbygget store deler av Tsjetsjenia ved hjelp av føderale midler etter de store ødeleggelsene som fant sted under de to krigene.

De seneste årene har opprørsbevegelsen i Nord-Kaukasus blitt sterkt marginalisert. Etter at lederen for det kaukasiske emiratet, Doku Umarov, ble rapportert drept i 2013 eller 2014 (det er usikkerhet rundt når han virkelig ble drept) (Fuller 2014), har også etterfølgende ledere av emiratet blitt drept. Det kaukasiske emiratet står, så vidt Landinfo kjenner til, uten lederskap. Mange som tidligere kjempet for emiratet har gått over til å støtte IS og andre militante fraksjoner i Syria og Irak.

Ekspert på islamske grupper, Murad Al-Shishani (møte, mars 2011), mente i 2011 at det befant seg ca. 3000 opprørere⁶ i hele Nord-Kaukasus. Antallet pr. i dag er langt lavere, uten at kilder kan tallfeste antallet. ICG opplyste i 2014 (som sitert i Utlendingestyrelsen 2015, s. 23) at antallet opprørere i Tsjetsjenia var så lavt som noen få dusin, mens en menneskerettighetsorganisasjon (som sitert i Utlendingestyrelsen 2015, s. 24) mente tallet kunne være 120. Det er ingen grunn til å tro at tallet har økt.

2.2 GENERELL FRYKT OG UNDERRAPPORTERING

Ulike kilder (Memorial, Russian Justice Initiative, CAT og advokater) har gjennom en rekke møter med Landinfo i perioden 2009–2016 uttalt at det er en underrapportering av brudd på menneskerettighetene i Tsjetsjenia. Ifølge disse kildene har det eksistert, og eksisterer fortsatt, en frykt i befolkningen, og mange er svært forsiktede med å uttale seg om overgrep på familiemedlemmer og andre opplevelser. Slektninger av savnede tør ikke gå til menneskerettighetsorganisasjoner for å rapportere. Familien håper at vedkommende kanskje er i live og vil ikke utfordre sikkerhetsorganene i frykt for at situasjonen kan bli enda verre både for slektningene og for dem selv. Hvor stor del av menneskerettighetsovergrepene som blir begått som det ikke rapporteres om, er svært vanskelig å anslå, men det er på det rene at mye av det som foregår aldri blir rapportert. Memorial har interne

⁵ Majoriteten av den muslimske befolkningen i Nord-Kaukasus tilhører sufi-retningen innenfor sunni-islam. Sufismen betegnes som en blanding av religion og tradisjoner. Dagens opprørere i Tsjetsjenia og i det øvrige Nord-Kaukasus tilhører i hovedsak salafi-retningen innenfor sunni-islam. På generelt grunnlag kan salafistene sies å dyrke den «rene» form for islam slik den ble praktisert på profeten Mohammeds tid. De nordkaukasiske salafistene ønsker å rengjøre islam for lokale tradisjoner og hedenske innslag (Akaev 2010). Det er ulike retninger innenfor salafismen, og ikke alle salafister i Tsjetsjenia er opprørere, ifølge ekspert på islamske grupper, Murad Al-Shishani (møte i Oslo, mars 2011).

⁶ Opprørerne er ingen ensartet gruppe. Det synes å være ulike grunner til at unge tsjetsjenere slutter seg til opprørsbevegelsen. Noen er dypt religiøse, andre ønsker å være en del av opprørsbevegelsen av rene hevnmotiv, som følge av at familiemedlemmer har blitt drept. Andre igjen har ingen reell grunn for sin aktivitet, bortsett fra at de ønsker å opponere mot president Kadyrov. Opprørsaktivitet er eneste måten å vise denne opposisjonen på (Al-Shishani, møte i Oslo mars 2011).

informasjonsbaser og holder mye av informasjonen for seg selv. Ifølge ICG (som sitert i Utlendingestyrelsen 2015, s. 31) er underrapportering vanlig fordi slektninger av arresterte personer ofte har blitt instruert av myndighetene om ikke å rapportere om arrestasjoner til menneskerettsorganisasjonene eller andre. Disse organisasjonene får dermed ikke høre om hendelsene.

Ofte blir heller ikke den informasjonen som menneskerettsorganisasjonene (Memorial og Joint Mobile Group of Human Rights Defenders) har tilgang til, offentliggjort i media. I møter med Memorial og andre får Landinfo informasjon som aldri har vært gjengitt i media. Memorial forklarer dette med at offer og familiemedlemmer ikke ønsker at informasjonen skal gjengis i media i frykt for ytterligere represalier. En representant for en internasjonal tankesmie som rapporterer fra Tsjetsjenia (møte i Oslo, september 2015) opplyste at ingen tør stå åpent fram med navn når de intervjuer personer om situasjonen. Befolkningen er redd for å vekke myndighetenes oppmerksomhet og lever i frykt (CAT, e-post juni 2011; Memorial, møte i Oslo september 2015; journalist i Novaya Gazeta, møte i Moskva februar 2016).

Det er flere eksempler også fra senere tid på at personer som har kommet med uttalelser i offentligheten som kan tolkes som kritikk av myndighetene, har blitt kalt inn til myndighetsapparatet og blitt tvunget til å stå fram med en unnskyldning og på den måten blitt ydmyket i offentligheten. Også familiemedlemmene til de som anklages for kritikk har vært utsatt for represalier (Human Rights Watch 2016b). Dette er i stor grad de samme typer represalier som familiemedlemmer til opprørere og antatte opprørere møter. President Kadyrov følger med på hva tsjetsjenere i utlandet foretar seg. Tsjetsjenere som har ytret seg kritisk mot Kadyrov fra utlandet har blitt møtt med uttalelser fra presidenten om at han «vil finne dem igjen i utlandet» og at også deres slektninger i Tsjetsjenia skal bli skadelidende (journalist fra Novaya Gazeta, møte i Moskva februar 2016; Souleimanov 2016). Hvorvidt Kadyrov har gjort alvor av truslene, har ikke Landinfo informasjon om.

2.3 KOLLEKTIV ANSVARLIGHET

President Ramzan Kadyrov og tsjetsjenske myndigheter har i en rekke offentlige opptredener direkte ansvarliggjort familiemedlemmer til opprørere for deres handlinger, og tar dermed til orde for kollektiv avstraffelse av denne gruppen. Kadyrov har offentlig erklært at opprørernes familiemedlemmer må forvente å bli straffet hvis de ikke klarer å overtale sine slektninger om å overgi seg. Denne typen utsagn fra president Kadyrov sender en klar melding om at lovløse straffemetoder fra politiets side blir tolerert. Slike uttalelser skjedde hyppig i årene 2009 og 2010, men også så sent som i 2014 uttalte Kadyrov offentlig at familiemedlemmer til opprørere skulle ut av Tsjetsjenia og at deres hus skulle tilintetgjøres (Human Rights Watch 2014; Vatchagaev 2015b; Parfitt 2015; representant for en internasjonal tankesmie, møte i Oslo september 2015).

Prinsippet om kollektiv avstraffelse, dvs. at det et medlem av familien har gjort, er hele familien ansvarlig for, brukes som påskudd til å reagere mot familiemedlemmer til opprørere (CAT, møte i Nizjnij Novgorod november 2014).

Myndighetene anvender ulike metoder mot opprøreres slektninger for å få disse til å overtale opprørerne til å overgi seg og komme tilbake fra «skogen».⁷ Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner har blitt brukt som skremsel for å unngå at flere unge menn slutter seg til opprørsstyrkene. I tillegg til at familiemedlemmer opplever å bli presset til å få opprørere i familien til å overgi seg, kan også familiemedlemmer selv oppleve å bli mistenkt for å være opprørere eller ha sympatier med opprørerne. Ifølge Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) er dette hovedgrunnen til at familiemedlemmer blir møtt med press og andre reaksjoner fra tsjetsjenske myndigheters side. Familiemedlemmer er dessuten myndighetenes middel til å kunne oppspore opprørerne. Familiemedlemmer er de som først og fremst bistår opprørere med mat og medisiner, og som i perioder er i kontakt med opprørerne, ifølge Mairbek Vatchagaev, ekspert/analytiker på Nord-Kaukasus (som sitert i Utlændingestyrelsen 2015, s. 27-29). Enda en forklaring på hvorfor familiemedlemmer blir utsatt for overgrep, er den frykt disse overgrepene skaper i befolkningen (Memorial; Committee against Torture (CAT) som sitert i Utlændingestyrelsen 2015, s. 52).

President Kadyrov og hans regimes reaksjoner mot familiemedlemmer til opprørere og antatte opprørere er mye de samme som reaksjonene familiemedlemmer til de som på et eller annet vis tør å ytre seg kritisk om Kadyrov opplever. Dette er personer som ikke applauderer Kadyrov og det han står for (Human Rights Watch 2016b).

3. SITUASJONEN TIL FAMILIEMEDLEMMER TIL DAGENS OPPRØRERE

Situasjonen til opprørernes familiemedlemmer ble i 2008 og 2009 forverret, etter at president Ramzan Kadyrov offentlig gikk ut og erklærte at familier til opprørere vil bli ansvarliggjort for opprørernes handlinger (Caucasian Knot 2009b). Ramzan Kadyrov, religiøse ledere og andre myndighetspersoner gikk i løpet av 2008 og 2009 ut på tsjetsjensk fjernsyn med åpne trusler mot opprørernes familiemedlemmer. Familier ble blant annet tvunget til offentlig å fornekte sine slektninger i opprørsbevegelsen. Dette var et middel for å ydmyke både familien og opprørerne (Memorial i Groznyj, intervju juni 2009; Humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus, intervju juni 2009; Human Rights Watch 2009).⁸

Ifølge en menneskerettighetsaktivist og medarbeider i en internasjonal tankesmie (intervju i Moskva, november 2011) drev president Kadyrov en systematisk undertrykkelse av opprørere og deres familiemedlemmer, også i 2011.

Det eksisterer fortsatt et press mot familiemedlemmer, Memorial opplyste i imidlertid i 2013 at ingen familiemedlemmer til opprørere hadde henvendt seg til dem om overgrep i løpet av perioden 2011–2013. Memorial mente at grunnen til

⁷ «Dra til skogs» brukes som uttrykk for å beskrive at personer har latt seg rekruttere til opprørsbevegelsen, som holder til i skog- og fjellområder i Tsjetsjenia.

⁸ Frykten familiemedlemmer til opprørere eller andre kritikere lever under, beskrives i en rekke rapporter, blant annet i rapporten fra danske Utlændingestyrelsen (2015, s. 10).

dette var at familiemedlemmer vet at de er under stor trussel og at de er redde for at de selv skal bli mistenkt for terrorhandlinger. Dette gjør at de er redde for å få oppmerksomhet mot seg hvis de rapporterer, og forholder seg heller tause (Memorial, møte i Moskva oktober 2013 og november 2014; CAT oktober 2013). Til tross for den underrapporteringen som skjer i Tsjetsjenia, legger Landinfo til grunn at antallet familiemedlemmer til opprørere som blir møtt med reaksjoner fra myndighetene, er langt færre i dag enn tidligere, og at dette skyldes at antallet opprørere i regionen er kraftig redusert. Dette har ført til en markant nedgang i antall sikkerhetshendelser i Tsjetsjenia.⁹ Dette fører også til at presset mot familiemedlemmene har blitt mindre. Familiemedlemmene til de få opprørerne som fortsatt befinner seg i Tsjetsjenia opplever imidlertid fortsatt trusler og andre reaksjoner (CPT, møte februar 2016).

Ifølge informasjon Landinfo har innhentet gjennom samtaler med ulike kilder opp gjennom årene, vil graden av press og overgrep det enkelte familiemedlem opplever være avhengig av flere forhold, opprørers aktivitetsnivå og om opprøreren er aktiv i dag. Noen familiemedlemmer vil også lettere bli utsatt for reaksjoner enn andre,

3.1 REAKSJONER MOT FAMILIEMEDLEMMER

3.1.1 Reaksjoner mot familiemedlemmer til opprørere versus reaksjoner mot familiemedlemmer til personer som bistår opprørere

Opprørsvirksomhet og også bistand til opprørere i form av oppbevaring av våpen, utdeling av mat, medisinsk behandling etc., er kriminell virksomhet som straffeforfølges etter russisk straffelov. De aktuelle paragrafene i straffeloven som benyttes mot opprørere og personer som bistår opprørere er § 205 (terrorisme), § 208 (organisering og deltakelse i illegal væpnet gruppe) og § 209 (bandittvirksomhet) (Criminal Code 1996). Reaksjoner mot familiemedlemmer til opprørere og til personer som bistår opprørere hjemles ikke i straffeloven, med mindre det fabrikkeres en sak mot et familiemedlem. Familiemedlemmene blir imidlertid møtt med andre typer sanksjoner fra myndighetenes side.

Et tillegg til straffeloven fra oktober 2013 gjør opprørere og deres familiemedlemmer økonomisk ansvarlige for ofre for opprørernes handlinger (Vatchagaev 2013). Landinfo er ikke kjent med hvilke praktiske konsekvenser dette lovtillegget har fått.

Det synes som reaksjonene mot familiemedlemmer til opprørerne skiller seg lite fra reaksjonene mot familiemedlemmer til personer som bistår opprørsbevegelsen. Kildene er av den oppfatning at reaksjonene mot begge grupper familiemedlemmer stort sett er de samme (ekspert på Nord-Kaukasus, møte i Moskva oktober 2013; en tsjetsjensk advokat (b) som kjenner forholdene i Tsjetsjenia godt, møte i Moskva oktober 2013). Et unntak er nedbrenning av hus. Ifølge en annen tsjetsjensk advokat (c) blir ikke husene til familiemedlemmer til personer som bistår opprørere påtatt. Ifølge advokaten skjer dette kun i de tilfellene der drap på myndighetspersoner har funnet sted (møte i Moskva februar 2016).

Den tsjetsjenske advokaten mente imidlertid at reaksjonene kan være noe forskjellig i fjellområdene og i byene. I fjellområdene der opprørsbevegelsen befinner seg, øker

⁹ I 2015 ble det drept 14 personer i Tsjetsjenia og antallet sårede var 16. I 2014 ble 52 personer drept og 65 personer såret. I 2013 ble 39 personer drept og 62 personer såret. I 2010 var antallet drepte 127, mens 123 personer ble såret (Caucasian Knot 2016; Caucasian Knot 2015).

risikoen for alvorlige myndighetsreaksjoner. I byene kan myndigheten nøye seg med å straffe personen som har bistått, og så la familien være i fred. Advokaten mente videre at svært beskjeden bistand i form av å gi mat, ikke nødvendigvis vil føre til reaksjoner mot familiemedlemmene (advokat (c) møte i Moskva, februar 2016).

Kilder sitert i Udlændingestyrelsens rapport fra 2015 (UNHCR, Memorial, CAC, s. 51) mente at tsjetsjenske myndigheter i sine reaksjoner ikke skiller mellom familiemedlemmer til opprørere og familiemedlemmer til personer som bistår opprørere.

3.1.2 Oppsigelse fra jobb og tap av sosiale goder

En av de vanligste reaksjonene familiemedlemmer til opprørere møter, er å bli oppsagt fra jobben. Dette gjelder spesielt de som jobber i statlig sektor, men kan også ramme personer som jobber i det private. Mange familiemedlemmer mister også det de måtte ha av pensjoner eller andre sosiale goder (Memorial, møte oktober 2013; advokat (b), møte oktober 2013; CPT, møte februar 2016).

I Tsjetsjenia er all næringsvirksomhet knyttet til president Kadyrov, og er det mistanke om at en person har vært involvert i opprørsvirksomhet, vil familiemedlemmene kunne miste jobben, og de vil ikke få ny jobb hverken i offentlig eller privat virksomhet, ifølge Memorial og CAT (møter, oktober 2013).

Familier til opprørere kan også oppleve å få avstengt tilgangen til strøm og vann i boligen. Etter angrepet i Groznyj 4. desember 2014, hvor i alt 26 personer ble drept, 15 politimenn og 11 opprørere, ble tilgangen til elektrisitet og vann stengt av i flere av husene til familiemedlemmene til de som myndighetene mistenkte sto bak angrepet (Vatchagaev 2015a; CPT, møte i Moskva februar 2016).

3.1.3 Overvåking, press og trusler

Flere kilder viser til at familiemedlemmer til opprørere og antatte opprørere opplever press og trusler. Press for å få opprøreren til å oppgi opprørsaktiviteten (Memorial, oktober 2013; tsjetsjensk journalist, møte i Moskva oktober 2013 og november 2014; CAT, møte november 2014). Slektningene kan få et ultimatum om at enten må de få opprøreren til å overgi seg, eller så blir familien kastet ut av huset eller evt. fra republikken. En tsjetsjensk journalist (møte, november 2014) viste til et eksempel der en opprører skjøt og drepte en politimann høsten 2014. Familien ble tvunget til å flytte fra Tsjetsjenia. Her var det landsbybeboerne som presset på for at familien skulle flytte, trolig pga. frykt for hva som kunne skje med landsbybeboerne selv.

Ifølge en tsjetsjensk journalist (møte, oktober 2013) er slektninger av personer som er knyttet til opprørerne, blant de som er mest utsatt for kontroll og overvåking.

3.1.4 Anholdelser, fabrikkering av saker og løslatelser mot betaling

Familiemedlemmer til opprørere eller til personer som har bistått opprørere, kan oppleve å få en sak fabrikkert mot seg (CAT, som sitert i Udlændingestyrelsen 2015, s. 36; CAT, møte Nizjnij Novgorod 2014). Det er vanskelig å anslå hvor mange av sakene som omhandler bistand til opprørere som er fabrikkert. Ifølge en advokat fra Groznyj som har jobbet med bistandssaker (som sitert i Udlændingestyrelsen 2015, s. 39) er de fleste anklagene om bistand til opprørerne sannsynligvis fabrikkerte. Spesielt slektninger av opprørere vil ifølge denne advokaten kunne bli utsatt for fabrikkering av saker om at de skal ha bistått. Hvis en slektning av en opprører først

blir arrestert, vil vedkommende bli utsatt for hardhendt behandling og tortur, og det vil bli opprettet en fabrikkert sak mot vedkommende.

Det synes imidlertid som det «vanlige» mønsteret har vært at familiemedlemmer har blitt tatt inn til avhør for å gi informasjon om sine opprørslektninger (Human Rights Watch og Memorial, november 2011; tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon, Nord-Kaukasus 2011). Et eksempel som bekrefter informasjonen over, er gjengitt i henholdsvis Memorial (2010) og Caucasian Knot (2010). Foreldrene til fire opprørere fra Vedeno-distriktet ble brakt inn av tsjetsjenske sikkerhetsstyrker 3. september 2010. De fire hadde sluttet seg til opprørerne i 2008. Foreldrene, som ble tatt med til Vedeno ROVD¹⁰, ble ifølge Memorial truet av politiet med at deres situasjon ville bli verre hvis de ikke fikk sønnene tilbake fra «skogen». Mens mødrene ble igjen i lokalene til ROVD, ble fedrene tatt med ut i skogen for å finkjemme området for opprørere. Det opplyses i samme rapporteringer at familiene til disse opprørerne var blitt tatt med til ROVDs kontor flere ganger og at de ikke hadde fått fred etter at sønnene sluttet seg til opprørerne. Foreldrene ble hele tiden fortalt at de var skyld i at sønnene hadde blitt opprørere. Landinfo har ikke informasjon om at denne typen hendelser fortsatt forekommer. I den grad det forekommer, vil det i så fall være langt sjeldnere enn tidligere, siden antallet opprørere i området er sterkt redusert og opprørsaktiviteten langt mindre. Det har imidlertid foregått en såkalt kampanje med kortvarige anholdelser av unge menn med skjegg fra sommeren 2015 til vinteren 2016, men Landinfo har ikke informasjon om at dette er familiemedlemmer til opprørere. Ifølge Memorial er dette personer som har blitt tatt inn blant annet fordi de pga. sitt utseende blir mistenkt for å sympatisere med militante islamister (møte, februar 2016).

Ifølge Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) er det ikke uvanlig at familiemedlemmer til opprørere forsøker å betale for å få opprøreren fri i de tilfellene hvor en opprører er anholdt. Familiemedlemmene er i en desperat situasjon og ønsker ikke å rapportere om hva som har skjedd, og familien ønsker heller ikke å komme med klager mot politiet. Ifølge CAT (møte, oktober 2013) kan personer som er pågrepet for å ha samarbeidet med opprørere, for eksempel med bistand i form av mat, betale seg ut av situasjonen. Dette er ifølge CAT korrupsjon, og jo tidligere i prosessen en person kan betale seg ut, jo billigere er det. En slik situasjon varierer etter hvem i politiet som jobber med saken, den enkelte politistasjon og den anholdtes økonomiske situasjon.

3.1.5 Ildspåsettelse

Ildspåsettelse av hus som sanksjon mot opprøreres familiemedlemmer er ikke et nytt fenomen i Tsjetsjenia. Allerede i mai 2004 tok daværende president Akhmad Kadyrov til orde for å straffe familier og også naboer til opprørere. Nedbrenning av hus som sanksjon mot opprøreres familier ble imidlertid ikke rapportert i perioden 2005–2008 (Memorial, intervju i Moskva og Groznyj juni 2009).

I en rapportering fra Human Rights Watch fra mai 2010 vises det til 30 nedbrente hus fra juli 2008 til juli 2009, og også ytterligere tilfeller etter juli 2009, uten at eksakt

¹⁰ ROVD - Rajonnoe otdelenie vnutrennikh del (Innenriksdepartementets distriktpoliti) er betegnelsen på det lokale politiet i Tsjetsjenia. Dette er også betegnelsen på det lokale politiet i hele Russland. I norske tekster brukes ofte den russiske forkortelsen ROVD (diplomatkilde, e-post september 2009).

antall oppgis. Caucasian Knot (2009a) viser til at ildspåsettelsene fant sted i ulike deler av Tsjetsjenia, mange i landsbyer i fjellområdene i sør.

Det var færre tilfeller av påtente hus i 2010 enn i 2009. Fra sommeren 2010 og fram til sommeren 2011 skal det ikke ha vært rapportert om påtente hus (Dzutsati 2011).

Ildspåsetting av hus til familiemedlemmer til opprørere forekom imidlertid også i 2011–2012, uten at Landinfo vet eksakt hvor mange. Memorial rapporterte blant annet om to tilfeller av ildspåsettelse i april 2012, etter at to opprørere og to politimenn ble drept i en operasjon utenfor Gudermes. I etterkant ble huset til begge de to opprørerne påtent og brent ned (Memorial 2012).

Etter attentatet i Groznyj 4. desember 2014, hvor 15 politimenn og 11 opprørere ble drept (Vatchagaev 2015a; Parfitt 2015), ble flere hus påtent i Groznyj (Boldyrev 2014; CPT, møte februar 2016). Ifølge Memorial (møte i Moskva, februar 2016) ble fem hus påtent etter aksjonen. Husene tilhørte familiemedlemmer til personer som skal ha vært opprørere og som antas å stå bak attentatet i Groznyj (Roudik 2014). Ramzan Kadyrov sa den gang via Instagram at hvis en opprør dreper en politimann eller en annen person, vil hans familie bli utvist fra Tsjetsjenia uten mulighet til å vende tilbake og huset deres vil bli jevnet med jorden (Human Rights Watch 2014). Han sa også at den tid er over da foreldre ikke lenger skal være ansvarlig for handlinger begått av sønner og døtre. En annen episode med påtenning av hus fant sted i januar 2015. Da ble, ifølge Memorial, en opprører drept i hjemmet sitt og huset til opprøreren og husene til familiemedlemmer ble påtent. Ca. 17 hus skal ha blitt påtent i løpet av 2014 og 2015 (Memorial februar 2016; representant for en internasjonal tankesmie september 2015 Parfitt 2015). Joint Mobile Groups lokaler i Groznyj ble også påtent etter at CPTs leder Igor Kalyapin fremmet flere saker for retten for personer som var blitt utsatt for menneskerettighetsovergrep (Al Jazeera 2014; Walker 2016).

Ildspåsettelse har også vært brukt mot familiemedlemmer til personer som på en eller annen måte har fremmet kritikk mot president Kadyrov og hans regime. Human Rights Watch gjør i en rapport (Human Rights Watch 2016b, s. 32) rede for en slik hendelse, der en landsbybeboer klaget over ødeleggelser fra Tsjetsjenia-krigene og manglende kompensasjon for ødelagte hus grunnet korrupsjon i myndighetsapparatet. Dette formidlet mannen i en videofilm. Både mannen og familien møtte etterpå sterke reaksjoner, deriblant at huset deres ble påtent.

Memorial har tidligere henvendt seg til Riksadvokaten i Tsjetsjenia og anmodet om undersøkelser og opprettelse av straffesaker i forbindelse med ildspåsettingene. Konklusjonene etter undersøkelsene/etterforskningen var at beboerne selv var skyld i brannene grunnet elektrisk feil, ulykker med stearinlys etc. Dette til tross for at det var flere vitner som kunne bekrefte at brannene ble påsatt. Ingen straffesaker ble anlagt (Memorial og Human Rights Watch, intervju i Moskva, juni 2009). Ifølge Memorial (2011) var ingen av ildspåsetterne pr. august 2011 stilt til ansvar. Landinfo har ingen informasjon om endringer i denne situasjonen. Human Rights Watch (2016b, s. 34) skriver om personer som anmeldte en ildspåsettelse, for senere å trekke anmeldelsen i håp om å kunne leve i fred og ro.

3.1.6 Mishandling og drap

Ifølge en tsjetsjensk advokat (c) (møte i Moskva, februar 2016) er familiemedlemmer til opprørere som har angrepet og drept tsjetsjenske politimenn, de

familiemedlemmene som er mest utsatt for reaksjoner fra myndighetenes side. Det samme opplyste Memorial i 2013 (møte, Moskva), og viste til at i de tilfellene en opprører dreper en politimann, kan opprørers familie selv risikere å bli drept som resultat av blodhevn.

3.2 SLEKTSKAPSFORHOLD TIL OPPRØRERE

Familie- og slektsbåndene i Nord-Kaukasus er sterke, det er lang tradisjon for at familiemedlemmer hjelper hverandre og samholdet favner lengre enn til de nærmeste slektningene. Dette gjelder også i de familiene der det er opprørere. For eksempel kan en onkel som er den eldste i familien ha et spesielt ansvar for sine nevøer, selv om de bor langt unna. Nevøene har også sine forpliktelser for en gammel onkel. I de tilfellene hvor en mann ikke har egne voksne sønner, vil voksne nevøer ha en forpliktelse til å følge onkelens råd om hva de skal gjøre og ikke gjøre (menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie, intervju i Moskva november 2011; CAT, møte i Nizjnij Novgorod, november 2014).

Kildene Landinfo har konsultert, er enige om at det først og fremst er mannlige slektninger som utsettes for reaksjoner fra myndighetene. Menn er generelt mer utsatt enn kvinner. Det «vanligste» er at en bror til en opprører utsettes for overgrep, selv om individuelle forhold virker inn (Memorial i Moskva, intervju, november 2011; CPT intervju i Moskva, februar 2016). Det synes som om kvinner sjelden er mål for pågrep eller andre reaksjoner. I den grad kvinner utsettes for reaksjoner, er dette et utslag av å være på feil sted til feil tid. Det finnes likevel eksempler på at kvinnelige slektninger også utsettes for overgrep, men eksemplene referer seg til forhold langt tilbake i tid. Memorial har tidligere referert til en hendelse fra 2008 (Memorial, møter i juni 2009).

En tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Nord-Kaukasus, juni 2009) mente at kvinnelige familiemedlemmers situasjon vil kunne avhenge av den enkeltes stilling i samfunnet. Det er imidlertid ingen som vil innrømme at de har angrepet en kvinne, da dette regnes som et tabu. Kvinner er ansett som ærbare og skal ikke røres/arresteres. Det kan imidlertid være unntak. Kvinner som ikke er gift kan være mer utsatt for overgrep enn andre. Har en kvinne et dårlig rykte, har hun ingen beskyttelse og kan bli offer for arrestasjoner og eventuelt drap. En kvinne kan være utsatt like mye pga. sitt rykte som sitt slektskap med en opprører. Organisasjonen opplyste at dersom en kvinne har et godt rykte og blir regnet for å være ærbar, skal det mye til for at hun opplever reaksjoner fordi hun er slektning av en opprører. Søstre til svært profilerte opprørere, slik som søstrene til opprørslederen Doku Umarov, kan imidlertid være i myndighetenes søkelys uansett rykte. Memorial (intervju, Moskva november 2011) viste også til Doku Umarovs søstre som eksempler på kvinnelige familiemedlemmer som kan være utsatt for reaksjoner. Dette bildet bekreftes i all hovedsak i en nyere rapport fra Finnish Immigration Service (2015, s. 25) og av ICG (som sitert i Utlændingestyrelsen, 2015, s. 52). Begge disse kildene opplyser at kvinner er langt mindre utsatt enn menn, men at bildet har endret seg noe og at kvinner kan bli utsatt for vold dersom de blir pågrepet.

Brødre til opprørere kan særlig bli mistenkt for selv å være opprører og/eller risikere å bli presset til å gi opplysninger om slektningene «i skogen». Unge brødre har ofte nære relasjoner seg i mellom og har vanligvis informasjon om opprøreren og er derfor av særlig interesse for myndighetene (Memorial, intervju i Moskva oktober 2013).

Ifølge ICG og en menneskerettighetsaktivist (A) (som sitert i Utlændingestyrelsen 2015, s. 52-53) er det svært sjelden at fjernere slektninger av opprørere eller antatte opprørere utsettes for overgrep som anholdelser og vold. Selv fettere av en opprører vil sjelden komme i myndighetenes søkelys ifølge disse kildene. Landinfo har imidlertid på tidligere informasjonsinnhentingsreiser (2009 og 2011) fått opplyst at fettere av opprørere også kan være en utsatt gruppe, jf. det utvidede slektsbegrepet i Nord-Kaukasus. Landinfo forstår landinformasjonen slik at det er mannlige slektninger som står i en nær relasjon til opprøreren eller den antatte opprøreren, og som kan assosieres med denne, som kan oppleve reaksjoner fra myndighetshold.

4. FAMILIEMEDLEMMER TIL TIDLIGERE OPPRØRERE

Kilder Landinfo har intervjuet om familiemedlemmer til opprørere i årene 2013–2016 (informasjonsinnhentingsreiser til Russland i årene 2013–2016) har uttalt seg om situasjonen til familiemedlemmer til aktive opprørere og familiemedlemmer til personer som bistår opprørere. Kildene har ikke uttalt seg om familiemedlemmer til opprørere som var aktive for flere år tilbake. Det er Landinfos vurdering at det først og fremst er familiemedlemmer til aktive opprørere som utsettes for reaksjoner fra myndighetene.

Kilder Landinfo intervjuet tilbake i juni 2009, var i all hovedsak enige om at myndighetene ikke på langt nær var så opptatt av familiemedlemmer til tidligere opprørere, som familiemedlemmer til aktive opprørere på den tiden (Memorial i Moskva, intervju juni 2009; Humanitær organisasjon, intervju i Nord-Kaukasus juni 2009). En endring av konflikten fra en konflikt mellom russiske føderale styrker og tsjetsjenske selvstendighetskrigere til en konflikt mellom Moskva-tro tsjetsjenere og tsjetsjenske opprørere, har blitt brukt og brukes fortsatt som forklaringsmodell på hvorfor gamle fiender fra første krig (1994–1996) ikke er av vesentlig interesse for tsjetsjenske myndigheter. Tsjetsjeniseringen av konflikten førte til at tsjetsjenske opprørere etter ca. 2003 kjempet mer og mer mot tsjetsjenske myndigheter og i mindre grad mot russiske føderale myndigheter (Memorial i Moskva, Human Rights Watch og en advokat (a) i Nord-Kaukasus, intervjuer juni 2009).

Utlændingestyrelsen (2015, s. 54) siterer en advokat fra Groznyj på at familiemedlemmer til opprørere som kjempet i første krig i Tsjetsjenia, eller som kjempet da annen krig startet, ikke blir utsatt for reaksjoner fra myndighetene. CAT (som sitert i Utlændingestyrelsen 2015, s. 54) opplyste at personer som har vært aktive opprørere i første og annen krig generelt ikke lenger er i en spesielt vanskelig situasjon. Landinfo forstår CATs utsagn slik at da vil heller ikke familiemedlemmene være i en spesielt sårbar situasjon. En advokat (c) fra Tsjetsjenia (møte i Moskva, februar 2016) kom med tilsvarende opplysninger om personer som har gitt bistand til opprørere tilbake i tid, i årene 2002 og 2003. Hvis disse ikke har hatt noen kontakt med opprørere i årene etterpå, og ikke har foretatt seg noe som kan oppfattes som en provokasjon mot tsjetsjenske myndigheter, kan han ikke se for seg at dette er forhold som myndighetene vil slå ned på. Landinfo vurderer det slik at da vil heller ikke familiemedlemmer til personer som bisto i første eller tidlig i annen krig i utgangspunktet være i en spesielt sårbar situasjon.

5. FAMILIEMEDLEMMER TIL DREPTE OPPRØRERE

I 2010 og 2011 ble det opplyst til Landinfo at familiemedlemmene til drepte opprørere er under overvåking av sikkerhetsstyrkene. De mannlige medlemmene i disse familiene ble regnet for å være upålitelige og kunne mistenkes for å ha forbindelser til opprørerne. Selv en liten mistanke om opprørstilknypning kunne føre til grove reaksjoner (russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus, e-post juli 2010). Blodhevn ble nevnt som en annen årsak til at familiemedlemmer til drepte opprørere kunne oppleve reaksjoner, enten fra familie eller kollegaer av drepte politimenn eller sikkerhetsansatte. I tråd med blodhevnstradisjonen, gjaldt dette kun brødre av opprørerne (russisk menneskerettighetsorganisasjon i St. Petersburg (e-post, juli 2011).

Det fremstod som uforutsigbart hvor lenge reaksjonene mot familiemedlemmene kunne vare etter at opprøreren var drept. Trolig hadde posisjonen til den drepte betydning, hvor tette familiebandene var og hvilket forhold man hadde til den drepte, kunne også spille inn. Familier som begynte å samarbeide med myndighetene kunne bli latt i fred (russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus, e-post juli 2010).

Flere kilder kjente til konkrete tilfeller der familiene til drepte opprørere hadde fått problemer med myndighetene, herunder at brødre til drepte opprørere har blitt arrestert i forbindelse med hendelser som myndighetene har ansett som opprørsaksjoner (russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus, e-post juli 2010; internasjonal menneskerettighetsorganisasjon, e-post juli 2010; CAT, e-post 2011). Familier med bare gjenlevende døtre hadde mindre å frykte. Dersom myndighetene fortsatte å oppsøke disse familiene, var det vanligvis kun for å stille spørsmål (CAT, e-post 2011).

Landinfo har ikke nyere informasjon om hvorvidt familiemedlemmer til drepte opprørere møter reaksjoner fra tsjetsjenske myndigheter, bortsett fra ildspåsettingene etter aksjonen i Groznyj i desember 2014, hvor både opprørere og politimenn ble drept. Her ble husene til familiemedlemmene til drepte opprørere påtent (Boldyrev 2014). Det er imidlertid Landinfos vurdering at tiden som har gått fra en opprører ble drept vil spille inn. Har det gått flere år siden opprøreren ble drept, vil myndighetene generelt være mindre opptatt av denne familien. Opprørerenes posisjon kan også være avgjørende.

6. FAMILIEMEDLEMMER TIL FREMMEDKRIGERE¹¹

Tsjetsjenske myndigheter anslår at mellom 3000 og 4000 tsjetsjenere har reist til Syria eller Irak som fremmedkrigere for å slutte seg til IS og andre radikale islamistiske grupper. Av disse har mellom 400 og 500 personer reist direkte fra Tsjetsjenia (Yaffa 2016; Rainsford 2016; Yarlykapov, møte september 2015). I de tilfellene tsjetsjenere reiser rett fra Tsjetsjenia til IS og familien blir boende igjen i Tsjetsjenia, settes også disse familiene under et visst press. Flere kilder mente

¹¹ Mye av informasjonen i dette kapitlet er hentet fra Landinfos notat om fremmedkrigere (2016).

imidlertid at presset mot disse familiene er mindre enn mot familiene til tsjetsjenere som driver sin opprørsaktivitet i Nord-Kaukasus.

Landinfo har intervjuet flere kilder om dette temaet. Kildene har ikke hørt om alvorlige reaksjoner eller hendelser rettet mot familiemedlemmer til de såkalte fremmedkrigerne (Memorial, møte november 2014 og februar 2016; redaktør for Kavkazkij-uzel, intervju november 2014; tsjetsjensk journalist, møte november 2014; advokat (c) møte februar 2016). Ifølge advokat (c) som har representert fremmedkrigere i rettsapparatet blir familiemedlemmene til fremmedkrigere som har reist til Syria og Irak behandlet noe bedre enn familiene til opprørere i det Kaukasiske emiratet. Advokaten (møte i Moskva, februar 2016) mente at en forklaring på hvorfor tsjetsjenske myndigheter ikke nødvendigvis går til hevnaksjoner mot familiene til fremmedkrigere, kan være at de ikke har kjempet mot tsjetsjenske myndigheter, slik andre opprørere har gjort.

Redaktøren for den russiske nettavisen Kavkazkij-uzel, som dekker nyheter fra Kaukasus-regionen, mente det var sannsynlig at familiemedlemmer står på liste over personer det holdes øye med, at de oppsøkes av myndighetene og blir stilt spørsmål, men har ikke hørt om mer alvorlige forhold. Memorial (november 2014) opplyste at de ikke har mottatt henvendelser fra familier til fremmedkrigere fra Tsjetsjenia. Memorial har imidlertid fått klager fra Dagestan, hvor ektefellen til en fremmedkriger skal ha blitt satt på en liste over personer som er i søkelyset. I februar 2016 opplyste imidlertid Memorial at de kjente til at familier til fremmedkrigere har blitt hentet av politiet og blitt behandlet brutalt, uten at Landinfo fikk noen videre klarhet i hva dette innebar.

I en artikkel fra The New Yorker, der journalisten har intervjuet familier til fremmedkrigere i Tsjetsjenia, fremgår det at reaksjonene mot familiene etter at en sønn eller bror har reist til Syria, kan være alt fra å miste jobben til å bli plaget og overvåket av politiet (Yaffa 2016). Flere kilder har bekreftet at familiemedlemmer til fremmedkrigere kan risikere å miste jobben. En tsjetsjensk journalist og ekspert på Nord-Kaukasus (møte i Moskva, november 2014) viste til at datteren av lederen av den føderale migrasjonstjenesten i Tsjetsjenia vervet seg til IS og dro til Syria. Faren fikk et ultimatum om at enten fikk han datteren tilbake til republikken eller så ville det få konsekvenser for familien. Det endte med at faren måtte forlate republikken. Memorial har også opplyst at de kjenner til at familiemedlemmer til fremmedkrigere har mistet jobbene sine (møte, februar 2016).

Ingen av kildene Landinfo har snakket med om fremmedkrigere og deres familiemedlemmer, kjente til ildspåsettelse av hus tilhørende familier til fremmedkrigere. Advokat (c) (møte, februar 2016), som har ført saker for fremmedkrigere i rettsapparatet, opplyste at ildspåsettelse derimot skjer i tilfeller der krigere har drept tsjetsjenske politimenn.

Selv om kildene Landinfo har snakket med ikke kjente til svært alvorlige reaksjoner rettet mot familiene til fremmedkrigere, opplyste de at familiemedlemmer kan bli offentlig ydmyket og fordømt for ikke å ha oppdratt barna/slektningene sine ordentlig. Familien har et tungt moralsk ansvar for hva slektninger foretar seg. Foreldrene og storebrødrene har det tyngste ansvaret, og kan særlig bli ansvarliggjort. Slike tradisjoner regulerer samfunnet og kan ifølge den ovennevnte advokat (c) (møte i Moskva, februar 2016) forhindre at folk slutter seg til IS.

7. REFERANSER

7.1 SKRIFTLIGE KILDER

- Akaev, V. (2010). The Conflict between Traditional Islam and Wahabism in the North Caucasus: Origins, Dynamics and the Means for its Resolution. I: Wilhelmsen, J. & Fatland, E. (Red.), *Chechen Scholars on Chechnya*. Oslo: NUPI. Tilgjengelig fra http://isndemo.atlasproject.eu/asset_demo/file/5557ccc4-c295-4dbc-8bf6-0575968e7de4/d3b1d8a9-ecb6-4063-8b13-c4177bf822c0/ch_3.pdf [lastet ned 4. oktober 2016]
- Al Jazeera (2014, 14. desember). Attackers burn office of Chechen rights group. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/12/attackers-burn-office-chechen-rights-group-2014121414349619337.html> [lastet ned 18. august 2016]
- Boldyrev, O. (2014, 10. desember). Chechen homes destroyed after deadly Grozny attack. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-europe-30419446> [lastet ned 18. august 2016]
- Caucasian Knot (2009a, 15. juli). HRW: Houses are burnt down again in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/10647> [lastet ned 27. september 2016]
- Caucasian Knot (2009b, 26. mars). "Memorial": houses of militants' relatives are set on fire in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/9707> [lastet ned 27. september 2016]
- Caucasian Knot (2010, 9. september). HRC "Memorial": Chechen power agents use militants' relatives as "live shield." *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/14373/> [lastet ned 21. september 2016]
- Caucasian Knot (2015, 19. februar). Infographics. Total number of victims in Northern Caucasus in 2010-2014 under thy data of the Caucasian Knot. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/30858/> [lastet ned 21. september 2016]
- Caucasian Knot (2016, 8. februar). Infographics. Statistics of victims in Northern Caucasus for 2015 under the data of the Caucasian Knot. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/34527/> [lastet ned 21. september 2016]
- [Criminal Code] (1996, 13. juni). *Criminal Code of the Russian Federation No. 63-FZ of June 13, 1996*. Tilgjengelig fra <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1747> [lastet ned 6. september 2016]
- Dzutsati, V. (2011, 13. juli). Kadyrov Regime Struggles to Suppress Dissent in Chechnya. *Eurasia Daily Monitor*, 8(134). Tilgjengelig fra http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=38164&cHash=71272c63ca1d70c011ec132b2246fbd0 [lastet ned 30. september 2016]
- Finnish Immigration Service (2015, 23. juni). *Current Status of Insurgency in the North Caucasus and persecution by the authorities*. Helsinki: Finnish Immigration Service. Tilgjengelig fra https://coi.easo.europa.eu/administration/finland/PLib/NorthCaucasusFINAL_EN_rev.pdf [lastet ned 7. september 2016]
- Front Line Defenders (FLD) (u.å.). *Case History: Igor Kalyapin*. Brussel/Dublin: FLD. Tilgjengelig fra <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/case-history-igor-kalyapin> [lastet ned 11. august 2016]
- Fuller, L. (2014, 23. juli). Insurgency Commanders Divulge Details Of Umarov's Death. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/insurgency-commanders-divulge-of-umarovs-death/25467747.html> [lastet ned 6. september 2016]

- Human Rights Watch (2009, 2. juli). *What Your Children Do Will Touch Upon You*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/node/84188/section/2> [lastet ned 11. juli 2016]
- Human Rights Watch (2010, 6. mai). *Human Rights in Russia Hearing May 6, 2010*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2010/05/06/human-rights-russia-hearing-may-6-2010> [lastet ned 24. august 2016]
- Human Rights Watch (2014, 10. desember). *Dispatches: Burning Down the House in Chechnya*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2014/12/10/dispatches-burning-down-house-chechnya> [lastet ned 26. august 2016]
- Human Rights Watch (2016a, 27. mai). *Russia: Sham Upgrade for 'Foreign Agents' Law*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2016/05/27/russia-sham-upgrade-foreign-agents-law> [lastet ned 11. august 2016]
- Human Rights Watch (2016b, august). *"Like Walking a Minefield" Vicious Crackdown on Critics in Russia's Chechen Republic*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/chechnya0816.pdf [lastet ned 2. september 2016]
- Landinfo (2016, 8. august). *Temanotat Tsjetsjenia: Fremmedkrigere i Syria og Irak*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3394/1/3394_1.pdf [lastet ned 19. september 2016]
- Memorial (2010, 3. september). *Chechnya: Siloviks Use Relatives of Boeviks as "Human Shields"*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2010/09/10/1009101.htm> [lastet ned 6. september 2016]
- Memorial (2011, 23. august). *Chechnya: Siloviks Continue to Apply the Principle of Collective Responsibility to Boeviks' Relatives*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2011/08/23/2308112e.html> [lastet ned 6. september 2016]
- Memorial (2012, 22. april). *Chechnya: Unknown People Burn down the Houses of Boevik's Relatives*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2012/05/05/0505122.html> [lastet ned 30. oktober 2016]
- Parfitt, T. (2015, 17. januar). Chechen leader targets families as insurgents swear loyalty to leader of Islamic State. *The Telegraph*. Tilgjengelig fra <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11352849/Chechen-leader-targets-families-as-insurgents-swear-loyalty-to-leader-of-Islamic-State.html> [lastet ned 26. august 2016]
- RFE/RL, dvs. Radio Free Europe (2016, 19. september). Kadyrov Leads With 97 Percent Of Vote In Chechnya. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/chechnya-kadyrov-97-percent-of-vote/27999942.html> [lastet ned 21. september 2016]
- Rainsford, S. (2016, 4. januar). Chechnya struggles to stop wave of recruits joining IS. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-europe-35197985> [lastet ned 6. september 2016]
- Roudik, P. (2014, 24. desember). Russia: Collective Responsibility for Acts of Terrorism. *Global Legal Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/russia-collective-responsibility-for-acts-of-terrorism/> [lastet ned 30. august 2016]
- Souleimanov, E. (2016, 9. mars). *Kadyrov represses dissent among European Chechens*. Washington DC: Central Asia-Caucasus Analyst. Tilgjengelig fra <http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13339-kadyrov-represses-dissent-among-european-chechens.html> [lastet ned 5. september 2016]
- Vatchagaev, M. (2013, 31. oktober). New Russian Legislation Codifies Collective Punishment. *Eurasia Daily Monitor*, 10(195). Tilgjengelig fra

http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=41553&no_cache=1#.V9ADIk9f2Uk [lastet ned 7. september 2016]

- Vatchagaev, M. (2015a, 9. januar). The North Caucasus in 2014: The Year in Review. *Eurasia Daily Monitor*, 12(15). Tilgjengelig fra http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43384&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=c38d423c0f438f45b80069f3d5310342 [lastet ned 6. september 2016]
- Vatchagaev, M (2015b, 12. mars). Increased Insurgent Activity Reported in Chechnya. *Eurasia Daily Monitor*, 12(46). Jamestown Foundation. Tilgjengelig via http://www.ecoi.net/local_link/298619/421100_en.html [lastet ned 6. september 2016]
- Udlændingestyrelsen (2015, 1. januar). *Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in The Russian Federation – residence registration, racism and false accusations*. København: Udlændingestyrelsen. Tilgjengelig fra <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/662FD8CA-B89C-438C-B532-591500571951/0/ChechnyaFactfindingreport26012015FINALinklforside.pdf> [lastet ned 6. september 2016]
- Walker, S. (2016, 21. mars). Human rights defenders battle on as Chechnya cracks down. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/21/russia-committee-to-prevent-torture-igor-kalyapin-chechnya-journalist-attack> [lastet ned 18. august 2016]
- Yarlykapov, A. (2007, 5. juni). Separatism and Islamic extremism in the ethnic republics of the North Caucasus. *Russian Analytical Digest*, 07(22), 6-11. Tilgjengelig fra https://www1.ethz.ch/fsk/publications/DetaillansichtPubDB_EN?rec_id=1089 [lastet ned 3. oktober 2016]
- Yaffa, J. (2016, 12. februar). Chechnya's ISIS problem. *The New Yorker*. Tilgjengelig fra <http://www.newyorker.com/news/news-desk/chechnyas-isis-problem> [lastet ned 29. juni 2016]

7.2 MUNTlige KILDER

- Advokat (a) i Nord-Kaukasus. Møte i juni 2009
Advokaten er tsjetsjener og jobber med saker som omhandler statsløse personer og personer som returnerer fra Europa. Advokaten har god innsikt i russisk lovverk og i menneskerettighetssituasjonen i Nord-Kaukasus. Han har i flere år, fram til høsten 2009, jobbet for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus. Den samme internasjonale organisasjonen anbefalte Landinfo å møte denne advokaten.
- Advokat (b) Møte i Moskva 29. oktober 2013.
Advokaten er fra Tsjetsjenia og jobber i Groznyj.
- Advokat (c). Møte i Moskva 4. februar 2016.
Advokaten er fra Tsjetsjenia og har representert fremmedkrigere i rettsapparatet.
- Al-Shishani, Murad Batal. Møte i Oslo 24. mars 2011.
- CAT, dvs. Committee against Torture. E-post juli 2011, møte i Moskva, oktober 2013 og Nizjnij Novgorod 17. november 2014.
- CPT, dvs. Committee for Prevention of Torture. Møte i Moskva februar 2016.
- Diplomatkilde. E-post september 2009.
- Ekspert på Nord-Kaukasus. Møte i Moskva oktober 2013.
- Humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus. Møte i juni 2009.
- Human Rights Watch. Møte i Moskva juni 2009 og november 2011.
- Internasjonal tankesmie. Møte i Oslo september 2015.

- Internasjonal menneskerettighetsorganisasjon. E-post juli 2010.
- Journalist fra Novaya Gazeta. Møte i Moskva 1. februar 2016.
- Kavkazkij-uzel, ved redaktør. Møte i Moskva november 2014.
- Memorial. Møter i Moskva og Groznyj juni 2009 og november 2011, i Moskva 28. oktober 2013, 11. november 2014 og 3. februar 2016 og møte i Oslo september 2015.
- Menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie. Intervju i Moskva november 2011.

Denne kilden har jobbet med Nord-Kaukasus i flere år og har vært knyttet til ulike organisasjoner. Kilden har særdeles god kunnskap om menneskerettighets situasjonen i området.

- Russisk menneskerettighetsorganisasjon i St. Petersburg. E-post juli 2011.
- Russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus. E-post juli 2010.
- Tsjetsjensk journalist. Møte i Moskva 31. oktober 2013 og 14. november 2014.
Journalisten er tsjetsjener og er ekspert på Nord-Kaukasus.
- Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Møte i Nord-Kaukasus juni 2009 og november 2011.
- Yarlykapov, Akhmet. Møte i Oslo, 14. september 2015.